

*De Vallei van de Vogelzangbeek
in Anderlecht*

Wandeling van ongeveer 4 km
(+/- 2u)

Vertrek: vóór het kerkhof van
Anderlecht (Sint-Janskruidlaan),
metrostation Eddy Merckx (250 m)

De Vallei van de Vogelzangbeek in Anderlecht

Legende

Weiden, akkers,
bossen en
boomgaarden

Kerk

Plassen en
waterlopen

Wegen,
paden

Vertrekpunt

Traject

Aandachtspunten

Tijdens de wandeling ontdek je een vallei die nog voor een deel kon weerstaan aan de oprukkende verstedelijking. Het is een groen pareltje met landschappen die nog getuigen van het agrarische verleden van Anderlecht en waar een aantal dieren en planten hun laatste toevlucht vonden.

1. De Vogelzangwijk

De wandeling begint aan de ingang van het kerkhof van Anderlecht, in de wijk Vogelzang. Opmerkelijk genoeg kregen de straten er namen van planten en niet van zangvogels. Je bent overigens in de Sint-Janskruidlaan, de bloem die staat afgebeeld op het geëmailleerd bordje vóór een van de twee halfronde stenen banken.

Neem eerst de Britse Soldaatlaan en loop door de centrale dreef met Indische kastanjabomen, sierbomen die ondanks hun naam afkomstig zijn van Zuidoost-Europa. Aan de zestiende boom sla je rechtsaf en neem je de weg die naar de parochie van Onze-Lieve-Vrouw van Vreugde leidt. Sla rechtsaf en stap de tuin van de pastorie binnen ①. Je ontdekt er tussen de banken twee exotische bomen met heel karakteristieke bladeren: de tulpenboom en de ginkgo biloba.

Verlaat de tuin en ga naar rechts. Eens op de straat sla je opnieuw rechtsaf om de Madeliefjeshoek te bereiken met rond het grasveld een dubbele rij platanen, een schorsverliezende sierboom. Loop verder onder de platanen, steek de straat over en neem de weg tussen de huizen. Sla na dertig meter rechtsaf. Deze weg leidt je tamelijk vlug naar een klein park met een mooie groep zilverberken in een grasveld. Je verlaat het park langs een dreef in de richting van een torengebouw in rode baksteen ②. Boven in de toren merk je een kleine holte met eronder vogeluitwerpselen (zie kader).

2. Naar het natuurreserveaat

Terug op de asfaltweg sla je rechtsaf en volg je de Vogelzangstraat. Voorbij de gebouwen kom je ter hoogte van de voetbalterreinen. Bij de cafetaria De Vogelenzang houdt je even halt. Aan de horizon ontwaar je de oostelijke flank van de Zennevallei die veel hoger en steiler is dan de flank van de Vogelzangbeekvallei waarop je nu wandelt.

© CCN Vogelzang CBN

De torenvalken

Al een twintigtal jaar nestelen torenvalken in de oude graantoren. De holte waarin ze hun nest bouwen, diende vroeger om de balk in te bevestigen waarmee de graanzakken werden opgehaald en neergelaten. De torenvalk verdient hier dus wel degelijk zijn naam. Het koppel verblijft er vanaf half maart om het nest voor te bereiden en vertrekt gewoonlijk eind juni als de jongen het nest definitief verlaten.

Het mannetje is herkenbaar aan zijn grijze kap; bij het vrouwtje is de kruin overheersend bruin. Typisch is hoe ze met snel bewegende vleugels en een gespreide staart in de lucht kunnen blijven hangen, het zgn. bidden. Tijdens het bidden speuren ze op de grond naar prooi. Als ze deze hebben gevonden, duiken ze erop af.

Na 150 m, nog altijd in de Vogelzangstraat, sla je linksaf en volg je de richting zoals aangeduid voor de Groene Wandeling. Voorbij een bank steek je een weide over die door paarden begraasd wordt. De weide is ook een uitverkoren jachtterrein voor roofvogels. In de zomer is ze bedekt met een tapijt van boterbloemen. De weg maakt een rechte bocht naar links en loopt verder langs een voetbalveld waar regelmatig meeuwen en stormmeeuwen neerstrijken. Kort vóór het einde van het terrein sla je rechtsaf. Deze weg is afgezoomd met een meidoornhaag. De meidoorn is een doornstruik die zijn naam dankt aan de periode waarin hij zijn mooie, welriekende witte bloempjes draagt.

Je komt op een asfaltweg, de Hof ter Vleestdreef. Op je rechterzijde heb je een goed zicht op de poel van het Hof ter Vleest ③. De kans is groot dat je

er een waterhoen ziet, het watervogeltje met zwarte veren en een rode snavel die eindigt op een gele punt. De dreef is afgeboord met een vrij uitgroeiende bloesemhaag van uitsluitend inheemse soorten. Als de vruchten op het einde van de zomer rijpen, vormen ze een belangrijke voedselbron voor de vogels. Volg op het einde van de haag de rotsblokken op het voetpad. Ze leiden je naar een informatiebord over het natuurreservaat. Enkele meters verder bereik je de ingang van het natuurgebied.

3. Veel soorten leefgebieden met elk een eigen biodiversiteit

Ga het reservaat binnen en volg het paadje tot aan het tweede informatiebord. In de zomer en de herfst zie je er rond de bomen vrouwelijke hopplanten kronkelen. Hun vruchten in de vorm van een lampionnetje kan je zien van augustus tot oktober. Ga rechtdoor, het bosgebied in. Een twintigtal stappen verder zie je aan je rechterkant een prachtige wilg op een eilandje. Op een hoogte van vijf à zes meter hebben spechten gaten geboord in zijn stam. In die gaten bouwen ook de schreeuwerige halsbandparkieten maar al te graag hun nesten.

Wat verder buigt het pad naar links.

Bij de uitgang van het bos ontwaar je rechts een rietveld, een zeldzaam geworden habitat in het Brussels gewest. Links strekt zich een droge weide uit met vooral Frans raai gras. Deze specifieke grassoort, ook glanshaver genoemd, werd vroeger gemaaid als veevoer. Vanuit dit open landschap zal je tijdens de zomermaanden misschien het getsjirp horen van de veldsprinkhaan of van de grote groene sabelsprinkhaan. Achteraan zie je een heuveltje

De tussenkomst van de mens in half-natuurlijk gebied

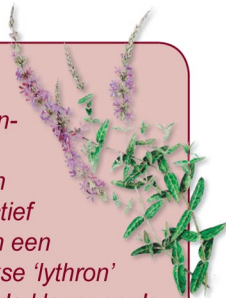
In het reservaat zijn verschillende soorten habitatgebieden. Sommige, zoals de maaiweiden, de hagen, de boomgaarden en de rijen knotwilgen, getuigen van een bijna duizend jaar oude landbouwtraditie. Het beheer van het reservaat is er op gericht de verschillende soorten habitatgebieden te beschermen. Het maaien van weiden en rietvelden is een belangrijk deel van het werk en vermijdt de natuurlijke verandering van deze biotopen in loofbos.

Er worden ook nieuwe habitatgebieden gecreëerd door bij voorbeeld een vijver te graven of een haag te planten. Voor het overige is het aan de natuur om geleidelijk haar plaats te heroveren.

dat eraan herinnert dat dit stukje vochtige vallei in de jaren '80 voor een groot deel werd opgehoogd met de idee er een openbaar park in te richten.

Kattenstaart (*Lythrum salicaria*)

Deze vochtminnende plant bloeit tijdens de maanden juli en augustus met zeer opvallende, lange roodpaarse aren. Ze doen soms denken aan een kandelaar, soms aan een kattenstaart. Het adjectief 'salicaria' verwijst naar het blad dat herinnert aan een wilgenblad. De term 'lythrum' komt van het Griekse 'lythron' dat 'bloed' betekent. Dit verwijst misschien naar de kleur van de bloemen of ook naar het gebruik van het kruid tegen bloedneuzen.

Loop verder rechtdoor en steek het kruispunt over tot je aan een afsluiting van gevlochten takken komt. Je kan er genieten van een zicht op de grote poel, die in de jaren '80 gelukkig niet volgestort werd ④. Je loopt links langs de poel. Het pad buigt lichtjes naar rechts. Je passeert vijf wilgen die in de lente hun stuifmeel overvloedig verspreiden. Voorbij een elzenbos in een wat lager gelegen gebied, krijg je een mooi zicht op een drassig grasland achter de poel. In juli en augustus overheerst hier de roomkleurig bloeiende moerasspirea. Aan het Y-kruispunt neem je het pad links dat je uiteindelijk naar de Vogelzangbeek leidt. Daarna passeert het pad twee zogenaamd 'tijdelijke' poelen, omdat zij gedurende een groot deel van het jaar droog liggen. In de tweede poel groeit de kattenstaart met zijn hevig gekleurde bloemen (zie kadertje).

Voorbij de poelen kom je aan een kruispunt. Enkele meters verder, aan de rechterkant, ligt hooi dat werd gemaaid op de omliggende weiden. Voor je zie je een derde tijdelijke poel ⑤ waarin achter drie dichte biesbosjes de gele iris groeit, een plant met zwaardvormige bladeren. Zijn gele bloem bloeit in de maanden mei en juni. De gele iris is het embleem van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Loop nu links langs de poel en volg daarna het paadje door het bos. Langs dit bos loopt een gracht die het afvloeiende water uit de weiden opvangt en de drie poelen van water voorziet.

Voorbij de weide leidt het pad je naar een kleine open plek. Rechts zie je een braamstruweel (of wilde frambozen) die dankzij de stekels op de takken bescherming biedt aan talrijke kleine diertjes. Aan het kruispunt sla je rechtsaf en ga je naar de uitgang van het natuurreserveat.

4. Verder in de vallei van de Vogelzangbeek

Je komt uit op een straatje. Ga naar rechts om in de Vogelzangstraat links af te slaan. Verderop worden groenten geteeld. Achter de met zeil overdekte serres zie je een zeer mooie groep notelaars ⑥ waaronder regelmatig koeien grazen. In de bocht rechts staat in de hoek van de weide een opmerkelijke schietwilg. Voor de rest zorgen de intensieve teelten voor een nogal eentonig landschap waar de houtwallen en de heggen groten-deels verdwenen zijn.

Honderd meter voorbij het huis passeer je rechts de hoeve van de Meylemeers. Iets verder ligt links van de baan een vijver ⑦ voor de opvang van het afstromende regenwater. Er voorbij staat een informatiebord van de Groene Wandeling. Daar neem je het paadje naar de vijver.

Tijdens de zomermaanden hoor je er de groene kikkers kwaken. Loop rond de vijver, maar verlaat net voorbij de tweede bank even het pad. Je kan er genieten van een mooi zicht op de Vogelzangbeek.

Ga terug naar het paadje om het een beetje verder te verlaten via een trapje. Terug in de Vogelzangstraat ga je eerst naar links om enkele meters verder het pad rechts langs de hoeve te nemen.

Terwijl de weg klimt, passeer je links een boomgaard met hoogstammige kerselaars. Bij de tweesprong ga je in de richting van de opmerkelijke rij oude knotwilgen ⑧.

Je vervolgt de weg langs het beboste zijvalleitje van de Meylemeers. Aan een kruispunt in Y-vorm ga je naar links. Een beetje verder steek je het brugje over en loop je langs een poel waar je bij droog en warm weer waterjuffers en libellen kan zien.

Voorbij de poel ga je aan beide volgende kruispunten rechtdoor. Zo kom je terug op de Sint-Janskruidlaan die je naar het vertrekpunt van de wandeling brengt.

© Thierry Hubin

Korte geschiedenis van een beek

De Vogelzangbeek ontspringt op het vruchtbare plateau van het dorp Vlezenbeek waar ze de naam 'Vleze' kreeg. Ook in Anderlecht werd ze een tijdlang zo genoemd, wat nog naklinkt in de naam Hof ter Vleestdreef. Haar huidige naam zou ze danken aan een kroegje uit het einde van de 18de eeuw, 'Den Vogelen Sanck'.

De Vogelzangbeek is tegelijk gemeente- en gewestgrens en is één van de zeldzame waterlopen in het Brussels Gewest die niet overveld is. Ze heeft haar oorspronkelijk kronkelig parcours behouden en meandert in een gebied met zowel akkers, weiden als bossen. Die afwisseling maakt de beek in ecologisch opzicht onmiskenbaar interessant.

Even vóór het Kanaal Charleroi-Brussel mondt de Vogelzangbeek uit in de Zuunbeek. Op haar beurt duikt de Zuunbeek onder het kanaal door om dan zelf in de Zenne uit te monden.

Sinds 2011 wordt afvalwater niet meer in de beek geloosd, maar wordt het opgevangen en afgevoerd naar de waterzuiveringsinstallaties van Brussel-Zuid en Sint-Pieters-Leeuw.

De CCN Vogelzang CBN werd in 1995 door twaalf verenigingen opgericht om de vallei van de Vogelzangbeek in Anderlecht te beschermen. De vereniging werkt met vrijwilligers en is belast met het beheer van de site, waarbij ze mag rekenen op de hulp van Leefmilieu Brussel (BIM) en van de gemeente Anderlecht. Dit beheer werd haar toegekend in twee overeenkomsten die werden afgesloten met de eigenaars, o.a. de gemeente Anderlecht die het grootste deel van de site in bezit heeft. De vereniging sensibiliseert ook het publiek door geleide bezoeken te organiseren en een nieuwsbrief uit te geven. Zij let er tenslotte op dat de wetgeving die deze natuurgebieden beschermt, wordt geëerbiedigd. De inspanningen van de vereniging bleven niet zonder resultaat. Sinds 2009 zijn 13 ha erkend als Natuurreservaat en de diversiteit van de fauna en de flora groeit van jaar tot jaar.

CCN Vogelzang CBN - <http://users.edpnet.be/ccnvogelzangcbn> - TEL. 02 640 19 24

Op bepaalde dagen worden in de vallei van de Vogelzangbeek begeleide wandelingen georganiseerd. Wandelen met gids kan er ook op aanvraag en mits beschikbaarheid van een gids.

In de buurt van de Vogelzangbeek zijn er nog plekken waar de Zenne in open lucht stroomt en waar je de link tussen de Zenne en het kanaal leert begrijpen. De wandelgids van Coördinatie Zenne 'De Zenne en het kanaal in Anderlecht' begeleidt je naar die wonderlijke en onvermoede plaatsen.

Coördinatie Zenne - Coordination Senne, partner van Grenzeloze Schelde, groepeerde sinds 1997 personen en verenigingen die samen ijveren voor een geïntegreerd en duurzaam beheer van de waterlopen en de natte natuur in het Zennebekken. Coördinatie Zenne pleit voor een doeltreffende grensoverschrijdende en gecoördineerde aanpak van de milieuproblematiek door de verschillende actoren uit de drie gewesten.

Coördinatie Zenne organiseert op vraag begeleide wandelingen langs de Zenne en haar bijrivieren.

Deze wandelgids is een uitgave van
vzw Coördinatie Zenne - Coordination Senne asbl
Akenkaai 2bis - 1000 Brussel
tel 02 206 12 07/03 - fax 02 203 07 09
www.coordinatiezenne.be

Gerealiseerd met de steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Leefmilieu Brussel, de Vlaamse overheid en de Dienst Toerisme van de gemeente Anderlecht. Met dank aan Guillaume en Christine voor de redactie en aan CCN Vogelzang CBN, beheerder van het gebied, voor de goede samenwerking.

Foto omslag: Sabyne Lippens

€ 0,50

december 2010